

SABAHATTİN ALİ

*Kuyucaklı
Yusuf*

9. BASKI

♥ can
modern

SABAHATTİN ALİ
KUYUCAKLI
YUSUF

Can Modern

Kuyucaklı Yusuf, Sabahattin Ali

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Yeni Kitapçı, 1937

Can Yayınları'nda 1. basım: 2019

9. basım: Şubat 2023, İstanbul

Bu kitabın 9. baskısı 4000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No.17/1 Oda:1

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-3925-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

SABAHATTİN ALİ
KUYUCAKLI
YUSUF

ROMAN

♥can

SABAHATTİN ALİ, 1907'de Gümölcine'nin Eğridere (bugün Ardino, Bulgaristan) kasabasında doğdu. Çocukluk yılları ve eğitim hayatı savaş şartlarında geçti. 1926'da İstanbul Öğretmen Okulu'ndan mezun olan Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla Almanya'ya gitti. 1928-1930 yıllarında Potsdam'da yaşadı. Türkiye'ye döndükten sonra okullarda Almanca dersleri verdi; Türk Dil Kurumu'nda ve Tercüme Odası'nda çalıştı, Kleist ve Hebbel gibi yazarlardan çeviriler yaptı. 1926'dan sonra dönemin çeşitli dergilerine yazdı, *Değirmen* (1935), *Kağrı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943) ve *Sırça Köşk* (1947) adlı öykü kitaplarıyla çağdaş Türk öykücülüğünün seyrini değiştiren yazarlardan oldu. Modern ve sade üslubunu romanlarına da taşıyan yazar, *Kuyucaklı Yusuf'ta* (1937) taşra insanını ve *İçimizdeki Şeytan'da* (1940) dönemin aydınlarının dünyasını çarpıcı bir dille anlattı. Yıllara yayılan bir aşkı anlattığı son romanı *Kürk Mantolu Madonna* (1943) başyapıtı oldu. 1940'larda *Markopaşa* adlı mizah dergisini çıkardı; siyasi düşünceleri sebebiyle hapse girdi. 1948'de Avrupa'ya kaçmak istedi fakat anlaştığı kaçakçı tarafından Bulgaristan sınırında öldürüldü. Ali'nin pek çok şiiri bestelendi; öyküleri, romanları sahneye ve filmlere uyarlandı.

Sabahattin Ali'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Değirmen, 2019

İçimizdeki Şeytan, 2019

Kağrı, 2019

Kürk Mantolu Madonna, 2019

Ses, 2019

Sırça Köşk, 2019

Yeni Dünya, 2019

Yayıncının Notu

Bu kitabın hazırlığında, ilk baskı metnini esas aldık. Yazarın üslubuna ve kelime tercihlerine müdahale etmedik; sadece imlasını günümüz kurallarına uyarladık. Bugün kullanılmayan veya nadir kullanılan Farsça ve Arapça kelimeler için kitabın sonuna bir sözlük ekledik. Yabancı kelimeleri ve özel isimleri de özgün şekilleriyle yazmaya çalıştık. Döneme dair gerekli bilgileri ve terimleri sayfa sonlarına dipnot düştük.

Birinci Kısım

1

1903 senesi sonbaharında ve yağmurlu bir gecede Aydın'ın Nazilli kazasına yakın Kuyucak köyünü eşkıyalar bastılar ve bir karıkocayı öldürdüler.

Kaza kaymakamı Salâhaddin Bey, müddeiumumiyile doktoru yanına alarak ertesi günü tahkikata bizzat gitti. Jandarma kumandanı izinli olduğu için yanlarında bir başçavuş ve üç jandarma neferi vardı.

Siyah kuzu derisi kalpaklarından (ve doktorun fesinden) renkli yağmur suları süzülüyor, şakaklarında garip şekiller çizdikten sonra çenelerinin altında birleşerek göğüslerine damlıyordu.

Yolun iki tarafındaki ıslak söğüt ve hayıt ağaçlarına düşen yağmur damlaları hafif, melankolik bir tıpırtı çıkarıyor, atların kumlu yolda intizamsız izler bırakan ayakları gıcırıtılı ve ezik sesler veriyordu.

Köye yaklaştıkça yolun kenarındaki ağaçların cinsi değişti. Şimdi birçok yerlerde incir ve ceviz ağaçları, yolun kenarlarında koyu yeşil iki duvar gibi yükseliyor, hatta bazı yerlerde iri cevizler tabii bir kemer vücuda getiriyorlardı.

Bu kasvetli ve şıprıtılı günde hiç ses çıkarmadan ilerleyen kafileyi görmek insana elinde olmayan bir ürkeklik veriyordu. Yaşı otuz beşten fazla olmamasına rağmen kalpağının kenarından bembeyaz saçları görünen kaymakam

en ileride, başı önüne eğili ve gözleri atının ıslak ıslak sivrilen kulaklarında, gidiyordu. Müddeiumumi sağında, biraz acemice ve korkak, atın üzerinde sallanıyor, bir türlü ateş almayan çakmağından sigarasını yakmaya uğraşıyordu. Doktor ise kalender, gün görmüş bir adamdı. Güzel tambur çalardı; şimdi de bıyıklarından sular akarak hafif hafif ıslık çalıyor, bugünlerde çalıştığı, kemençeci usta Nikolaki'nin mahur saz semaisini tekrar ediyordu.

Arkadan gelen dört jandarma, yamçılarına¹ bürünmüş ve martinlerini² sırtlarına çaprazlama asmışlardı. Yamçılar atların kasıklarına kadar uzandığı ve tüylü, siyah bir ehram halinde süvarisi ile hayvanını birleştirdiği için bir tek mahluk gibi görünüyordular.

İki saat kadar sonra Kuyucak'a geldiler. Çamurlu sokaklarda hiç kimseler yoktu; yalnız çıplak ayaklı küçük bir kız çocuğu elinde bir değnekle mütemadiyen bağırıyor ve çamurlu kanatlarını telaşla çarparak koşan birkaç kazı kovalıyor, onları bir bahçe çitinin alt tarafındaki ufak delikten içeri sokmak istiyordu.

Atlıları görünce kenardaki ekşi kokusu ta uzaklara kadar yayılan bir gübre yığınının üzerine çıktı, değneğini ayaklarının ucuna dayadı ve büyük gözlerle geçenlere bakmaya başladı. Atlılar köşeyi dönünce kazları olduğu gibi bıraktı, elinden değneğini atarak evine koştu.

Gelenler hiç dinlenmeden, muhtarı da alarak cina-yet yerine gittiler. Burası köyün kenarındaki küçük, bahçeli bir evceğizdi. İki kanatlı siyah bir kapıdan ufak fakat çiçekli bir bahçeye giriliyor; iki sıra şimşir fidanlarının ve birkaç küçük kayısı ağacının arasından geçildikten sonra karşıya tahta bir merdiven çıkıyordu. Merdivenin üst başında önlerine ilk gelen odaya girdiler. Gördükleri man-

1. Bir yüzü uzun tüylü kalın yün dokumadan yağmurluk. (Y.N.)

2. Bir tüfek çeşidi. (Y.N.)

zara hepsinin, hatta bu gibi şeylere alışık olan jandarmaların bile tüylerini ürpertti:

Kapıdan girince sağ tarafta bir yük, onun biraz ötesinde yüksek bir konsol vardı. Konsolun üzerinde bir cam fanusun altına konulmuş eski usul bir saat, kırmızı gaz bezleriyle örtülü, abajurlu iki petrol lambası, sarı yıldız çerçevesi büyükçe bir ayna ve aynanın üst tarafında duvarda, kılıflarıyla asılmış bir çift çakmaklı tabanca duruyordu. Karşıda, perdeleri tamamen inik olan penceyelerin önünde, bütün duvar boyunca uzanan, üzerine halı döşeli alçak bir sedir ve sedirin köşelerinde pazen yüzü minderlerle yastıklar, yastıkların üzerinde ise fiyonk yapılmış sırma işlemeli yağlıklar vardı. Sedirle kapı arasında, ayakucu kapıya doğru bir yatak duruyor; yatağın üzerini tamamen örten ve uçları biraz da yere uzanan yorganı hareketsiz iki insan vücudu kabartıyordu.

Yatağın kenarından başlayıp odanın ortasına kadar yayılan ve orada ufak bir gölcük meydana getiren pıhtılaşmış kanlar bu odada birtakım hadiseler olduğunu söylüyordu.

Fakat odaya girenleri dehşet içinde bırakan ne bu bir miktar kan ne de yorganın altında görünmeden kaban bu iki vücuttu, onlar sedirin köşesinde diz çöküp oturan ve kendilerine sabit gözlerle bakan küçük bir çocuk görmüşlerdi.

Kaymakam ıslak kalpağını biraz geriye attı, çocuğa doğru yürüdü, bu esnada doktor da yorganın kenarını kaldırarak ölüleri muayeneye başlamıştı.

Kaymakam sordu:

“Sen kimsin oğlum?”

“Ben Yusuf’um!”

“Kim Yusuf?”

“Etem Ağa’nın oğlu Yusuf!..”

Kaymakam şaşırılmış gibi suallerini kesti. Çocuk ölenlerin oğlu idi.

“Burada ne bekliyorsun?”

Eliyle ölüleri gösterdi:

“Nah, bunları bekliyorum!”

“Ne zamandan beri buradasın?”

“Akşamdan beri... Vukuattan sonra jandarmaya koştum, haber saldım, sonra yine geldim. Fukaraları nasıl yalnız bırakayım...”

“Korkmuyor musun?”

“Anamla babam, nesinden korkayım...”

“Vukuat olduğu zaman da burada mıydın?”

“Yanı başımızdaki odadaydım. Anam bağırınca uyan-dım, koştum geldim ama imansızlar ben gelene kadar babamı da anamı da kesmişler.”

“Sana bir şey yapmadılar mı?”

“Biri bana da saldırdı ya, aşağıdan başka biri geldi, öbürünü aldı götürdü.”

“Elinde ne var?”

Çocuk ehemmiyet vermek istemeyen bir tavırla başını salladı ve elini uzattı:

“Odaya girdiğimde anam daha canlı idi. Debeleniyordu. Hemen eşkıyanın üstüne atıldım, azıcık boğuştuk, ama anacağızım depreşmez oldu, ben de yakasını bıraktım. Sonradan bir baktım, dövüşürken parmağım kesilmiş. Çok acıdı, çok acıdı ama, şimdi biraz hafifledi...”

İleri doğru uzattığı sağ elinden kanlı paçavralar düştü. Başparmağının kopuk bir et parçası halinde aşağı sallandığını görünce hepsi hayret dolu bir ürperme geçirdiler.

Doktor, ölülerin üstüne yorganı tekrar çekerek çocuğun yanına geldi, kopuk parmağı tamamen kesti ve eli yıkamaya, sarmaya başladı. Çocuk bu esnada hayret veren bir itidal ve lakaytlık gösteriyor, yalnız ara sıra şiddetle dişlerini sıkıyor ve sapsarı kesiliyordu. Bu dayanılmaz acı hamlelerinden sonra, sanki zaafını göstermiş olmaktan ve siyah gözlerini nemleyen yaşlardan utanmış

gibi, soluk ve çok ince dudaklarına bir tebessüm geliyordu. Yüzüne hayretle bakan doktora, “Bir şey değil doktor bey, bir parmaktan ne çıkar?” dedi.

“Bir şey çıkmaz ama oğlum, sen biraz fazla kan kaybetmişsin!”

Ve kaymakama döndü:

“Ayakta nasıl durabildiğine hayret ediyorum.”

Bu esnada müddeiumumi sordu:

“Bizden evvel buraya giren oldu mu?”

Muhtar atıldı:

“Ben girdim ama her şeyi olduğu gibi bıraktım. Geldiğim zaman odayı böyle bulmuştum.”

Müddeiumumi çocuğa döndü:

“Bunları sen mi yatağa koydun?”

“A-ah... Zaten yataktalardı. Ben başlarını yastığa getirdim, yorgancağızı üstlerine çektim. Uyusun fukaracıklar gayri. Ne yapalım?”

Bunları söylerken tavrında bir kalenderlikten ziyade bir irade, birçok büyük ve düşünceli adamları gıptaya sevk edecek bir irade görünüyordu. Çaresiz bir şey için, hem de bu kadar şehirlinin karşısında teessür göstermek herhalde izzetinefsine dokunuyordu.

Kaymakam tekrar sordu:

“Senin kimin kimsen var mı?”

“Bunlardan gayri kimsem yoktu!”

Çocuğun bu metaneti orada bulunanların kalbini parçalıyordu. Zaten, bir felakete sükûn ve itidalle tahammül edenlerin manzarası, o felaket için ağlayıp çırpınanların manzarasından çok daha korkunç ve ezicidir. Kuru ve sabit gözlerin arkasında nasıl bir ateşin yandığı; yavaşça kalkıp inen göğsün içinde nelerin kaynadığı bilinmediği için insan mütemadi bir ürkeklik ve tereddüt içinde üzülür...

Kaymakam küçük Yusuf’un elinden tuttu, kendine doğru çekti. Gözleri yaşarmış gibiydi.

“Gel benimle öyleyse...” dedi.

“Nereye geleyim?”

“Benimle gel... Benim yanımda kal. Ben seni baban gibi severim, olmaz mı?”

“Beni babam gibi sevemezsin ama geleyim. Senin de kimin kimsen yok mu?”

“Var, var ama sen de gel. Benim oğlum ol. Benim hiç erkek çocuğum yok!”

Yusuf’u çenesinin altından tuttu, başını yukarıya doğru kaldırdı. Fakat Yusuf silkindi ve başını çektii. Yavaş yavaş odanın bir köşesine çekildi. Tahkikat bitip hiçbir iz bulunmadan kasabaya dönülürken Yusuf da beraberdi. Köyden tedarik edilen küçük bir atın üzerinde dimdik duruyordu. Yalnız gece, kaymakamın evinde yatağa yatırıldığı zaman, kendini kaybetti ve iki gün ateşler içinde sayıkladı.

2

Kaymakamın karısı Şahinde Hanım, eve bir “köylü piçi”nin getirilmesinden hiç de memnun olmadı ve bunu çocuğun yanında bağıra bağıra söylemekten çekinmedi.

Salâhaddin Bey, gençliğini deli gibi geçirdikten, hayatın tadılmadık zevkini bırakmadıktan sonra, birdenbire yorgunlaştığını, artık daha fazla koşacak kuvveti olmadığını görmüş, beş sene kadar evvel bu kendisinden tam on beş yaş küçük kızla evlenivermişti.

Bizim küçük Anadolu şehirlerimizde bu müzmin evlenme hastalığı daima hüküm sürmektedir. En kuvvetliler bile bir-iki sene dayanabildikten sonra bu amansız mikroptan yakalarını kurtaramazlar ve kör gibi, önlerine ilk çıkanla evleniverirler.

Tabii bu evlenmede herhangi bir müşterek hayattan ziyade, erkek için evde bir kadın bulunması; kız için de “münasipçe bir kısmet” varken kaçırılmaması düşünülmüştür. Bu izdivaç mikrobu evlendikten sonra faaliyetine başlar: Evvelce birtakım emelleri olan, yükselmek, kendini göstermek, eser vermek isteyen adamlara bir kalenderlik, bir lakaytlık gelir. Evde meram anlatmaya asla imkân olmayan, seviyesi, ahlak telakkisi, dünyayı görüşü ve itiyatları büsbütün ayrı bir mahlukla daimi bir beraberlik insanı dış hayatta da bedbin yapar ve bütün insanlardan şüpheyi düşürür.

Evlendikten sonra bir adamın bütün gayesi ve istikbal düşüncesi, bir kere içine girmiş bulunduğu ve şimdi mukadder telakki ettiği bu belayı ses çıkarmadan ve dostta düşmana pek belli etmeden sürükleyip götürmek, onda herkes tarafından söylenen, fakat kimse tarafından bulunamayan meziyetler ve saadetler araştırmaktır.

Salâhaddin Bey otuz yaşına kadar gençliğinin ve içindeki sönmez görünen enerjinin yardımıyla hürriyetini ve benliğini koruyabildi. Fakat insanın damarları ve sınırları bazen iradesinden ve aklından daha kuvvetlidir ve muhayyilemiz bizi iğfal etmekte bazen birçok fettanları geri bırakır. Ve bunlar hüküm ve nüfuzu ellerine aldılar mı, iş bitmiş demektir: Artık dimağımızın bu işi mantığa uydu-rup makul göstermesi bir zaman meselesidir.

Salâhaddin Bey oldukça güzel olan bu kızı evvela kendisiyle bir ayarda bir mahluk gibi değil, güzel bir kedi, bir kuzu gibi sevdi. Lakin derhal anladı ki, bu kızcağız kendisini hiç de küçük, basit görmemekte, bir müsavat istemektedir.

Gene pek az zaman içinde tespit etti ki bu güzel kedinin çok sivri tırnakları, bu kuzunun sert boynuzları vardır. Şahinde, Salâhaddin Bey'den adamcağızın hiç aklına getirmedığı bir şeyi, kendisine akran muamelesi et-

mesini istiyordu. Tabii derhal bir sürü tatsızlıklar, hatta bir hayli acılıklar baş gösterdi. Salâhaddin Bey'in bu esnada en az işine yarayan şeyler, mantık ve akıl gibi bazen pek gülünç ve âciz oluveren büyük isimli vasitalardı. Kapalı büyüyen ve bu şekilde bütün tabii arzu ve ihtiyaçlarını içinde hapsedmeye mecbur olan genç kız, gayet tabii olarak sinirli ve manen bozuk bir mahluktu. Anası onu gezmeye götürürken bir saat saçlarını düzeltmeye uğraştığı halde, ne anasının ne babasının aklına bu kafanın içiyle de bir parça meşgul olmak düşüncesi gelmemişti. Onlar işportaya konan bir elma gibi onu süsleyip temizlemişler, parlatmışlar, sonra yağlı bir müşteriye okutmuşlardı. Kız yetiştirmekten de gaye bu değil miydi?

Hakikaten, gece saat on ikiye kadar tavla ve çene attıktan sonra ciddi bir tavır alarak eve gelen ve yatakta beyaz, tombul bir vücut arayan birçok kocalar için bu çeşit karılar birebirdi. Fakat Salâhaddin Bey gibi aklınca "bir aile yuvası kurmak!" isteyenler, işlerin bu şekli alıverdiğini, çok gafillik ettiklerini görünce büyük bir hayal inkisarına uğruyorlardı.

Salâhaddin Bey neler yapmamıştı! Eline geçirebildiği ve Şahinde'nin anlayacağını tahmin ettiği kitapları getirir, onun fikrini yükseltmek isterdi. Fakat bunun ilk tezahürleri karısının manasız ve lüzumsuz yerlerde lügat kullanması olurdu, Salâhaddin Bey bunları düzeltmek istedi mi, karısının "gurur"u yaralanır ve derhal kızılca kıyamet kopardı.

Salâhaddin Bey kızın yaşı küçük olduğunu, gözlerini dünyaya kendi evinde açtığını düşünerek onu yola getireceğini, kendisine bir arkadaş yapabileceğini zannetti durdu. Ona evlat ve kardeş muamelesi yapacak oldu ve çirkin bir alayla karşılandı; efendi ve hâkim muamelesi yapacak oldu, ya isyan yahut da daha ileri gidecek olursa, bayılma nöbetleriyle karşılaştı; en nihayet ona tam bir müsavat vermek isteyince de bir sürü yersiz

taleplere, saçma hareketlere ve sonradan görme arzulara tahammül mecburiyetinde kaldı.

Bereket versin, Anadolu'nun bu yalnız kendisine mahsus dertleri yanında bunların gene yalnız kendisine mahsus çareleri vardır. Bunlardan en birincisi "rakı"dır.

Burada felaketzede memur içer, müflis tüccar içer, fena mahsul çıkaran eşraf içer, senelerden beri aynı köşede bırakıldığı için içerleyen zabıt içer ve nihayet karısıyla geçinemeyen kaymakam içer...

Salâhaddin Bey de içiyordu ve kocasının sarhoşluğu karısını herkes nazarında yavaş yavaş bir şirret ve tecrübesiz kız mevkisinden alıp bir sabır ve feragat melaikesi mertebesine çıkarıyordu...

İzdivaçlarının ilk senesinde dünyaya gelen bir kızcağız bile anası ile babası arasındaki bu geniş uçuruma bir köprü olmadı.

Doğduğu gündün beri dünyanın bir acayiplikler diyarı olduğunu ona anlatmaya çalışıyorlardı. Gece yarısı mışıl mışıl uyurken iki sinirli el ona sarılır ve hıçkıran bir göğse bastırırdı. Çocuk anlamayan gözlerle bu alelacayip hareketlere bakarken, ağlamaklı bir ses kulağının dibinde vızıldamaya başlardı.

"Ah benim talihsiz kızım! Ah benim zavallı Muazzez'im; benim yetim yavrucuğum. Bak, baban hâlâ gelmedi! Ah benim talihsiz, masum yavrucuğum!"

Çocuk bu sözlerden bir şey anlamaz, fakat haliyle asıl talihsizliğin böyle gece yarısı uykudan uyandırılarak hırpalanmak olduğunu söylemeye çalışır, sonra daha fazla tahammül edemeyerek anasının ağlamasına daha tiz bir perdeden iştirak ederdi.

Annesi bu sefer onu susturmak için kucağında hoplatarak odada dolaşır, sonra bahçeye çıkarak kızcağızı orada avutmak isterdi.

Bahçede karanlık yapraklı ağaçları, bunların arasından süzülüp gelen ay ışığını görünce biraz susar gibi olan

çocuk, kemiklerine geçen soğukla tekrar feryada başlar, komşuları uyandırır.

“Sus şekerim... Sus benim bir tanecik kızım... Sus... Baban şimdi gelir... Sen ağlama benim babası sağken yetim kalan kızım. Allah bize çektirenlerin yanına komaz...”

Bu esnada komşu evlerden birinin penceresi açılır, bir kadın başı görülür ve sorardı:

“Ne o, Şahindeciğim, kızım, bey gene mi gelmedi?”

“Gelmedi teyzeciğim... Yavrucuğum da babası gelmeden uyumuyor. Akşamdan beri, Baba!.. Baba!.. diye çırpınır durur... Ne yapacağımı ben de şaşırđım, teyzeciğim!”

Komşu teyze, genç kadına birtakım nasihatler verdikten ve kocasına bir sürü beddua ettikten sonra çekilir... Bu esnada kapı açılarak Salâhaddin Bey girer, merdivenleri yıkıla yıkıla çıkarak kendini elbisesiyle yatağa atardı.

Odaya girip kendisini soymak isteyen karısı, sarhoşun zaten taşmaya hazır olan rikkat ve nedamet hislerinin boşanmasına sebep olur, kendini bilmeyen adam, anlaşılmaz kelimeler mırıldanarak karısının ellerine sarılır, onları öper, yumruklarıyla göğsünü ve beyaz saçlı başını dövmeye başlardı. Bu çok ateşli tarziye şeklinden ziyadesiyle mütehassis ve müteheyyiç olan Şahinde, gözyaşlarına büsbütün cereyan verir; bütün bunlardan bir şey anlamayan ve şimdi yatağın kenarına bırakılmış olan küçük Muazzez de şikâyet ve sitem dolu ağlamasına devam ederdi.

3

Yusuf evin içindeki bu anlaşılmaz hallere şaşkın şaşkın bakıyordu. Anası ile babası arasında da kavga olurdu

ama bunlara kavgadan ziyade babasının herhangi bir şeyi kızıp acısını anasından çıkarması demek daha doğrudur. Çünkü zavallı kadıncağız mukabele etmek, hatta ağzını açmak şöyle dursun, gözlerini bile kaldıramaz, sessiz sessiz ağlardı.

Yusuf bir kadının çenesini bu kadar açabilmesine hayret ediyor, bunlara tahammül eden kaymakama biraz da merhametle bakıyordu.

Kendisine karşı yapılan muamelelere aldırış ettiği yoktu. Bir evde sözü geçecek, hükmü yürüyecek yegâne adam o evin erkeği olduğuna ve bu erkek de kendisini istediğine göre, Şahinde Hanım'ın sözlerinin bir kıymeti olamazdı. Kendisine karşı bazen pek edepsizleşen kadına, "Karı kısmının sözüne bakılmaz, herhalde senin aklın pek yerinde olmamalı!" demek isteyen gözlerle bakar; yalnız, Salâhaddin Bey'in bu çenesi gevşek karıyı ne diye kolundan tutup kapı dışarı etmediğine hayret ederdi.

İlk geldiği günlerde kimseyle konuşmak istemiyordu. Havalar yavaş yavaş soğuduğu için odada oturur, iş gösterilmediği zamanlar pencereden Kuyucak dağlarına doğru bakar, bulutların arka tarafından bir şeyler görmek ister, fakat odaya birisi girer girmez derhal başını çevirerek herhangi bir şeyle meşgul olurdu.

Herkese, hatta kaymakama bile soğuk davranırdı. Şahinde bu çocukta insanlık, his namına bir şey bulunmadığını, anası babası öldürüldüğü zamanki lakaytlığı ileri sürerek söyler dururdu. Hakikaten hiç kimse bu çocuğun şimdiki kadar herhangi bir münasebetle, herhangi bir hissi tezahür gösterdiğini görmemişti.

Yalnız, ara sıra, karıkoca kavgada adeta kin ve istihfafla Şahinde'ye dikilen gözleri, Salâhaddin Bey'e ilişince öyle yumuşaklaşır, öyle tatlı ve birçok şeyler söyleyen kıvılcımlarla dolardı ki, bunu gören bir adam, Yusuf'un içerisinde bizimkilere hiç benzemeyen, bizimki-

lerden çok daha derin ve büyük birtakım hislerin bulunduğu zannedebilirdi.

Yusuf'un hislerini göstermekten çekinmediği yegâne mahluk, küçük Muazzez'di.

Muazzez tombul ve boğumlu ayaklarıyla odada tı-pış tı-pış dolaşırken Yusuf onu, dudaklarının kenarında hafif bir tebessümle takip eder, sonra dayanamayarak kucağına alır, yavaş yavaş, adeta kırılmasından korkuyormuş gibi ihtimamla okşardı. Küçük kız, bütün evdekiler arasında kendisiyle patırtısız, gürültüsüz meşgul olan bu çocuğa başkalarına pek göstermediği mülayim taraflarını gösterir, onun burnunu, saçlarını çeker; Yusuf kendisini koltuklarından tutup hoplattıkça başını geriye atarak kahkahalardan kırılırdı.

Fakat bu oyunlar ve bu minimini kız, Yusuf'u açmaya, neşelendirmeye kâfi gelmiyordu. Bazen gözü pencereden Kuyucak tarafına ilişiyor, hemen kendisine bir durgunluk geliyor, çocuğu kucağından yere bırakarak düşünmeye başlıyordu. Bu sırada Muazzez de sanki her şeyi anlıyormuş gibi, hiç sesini çıkarmadan bir köşeye çekiliyor, büyük mağmum gözlerle Yusuf'a bakıyordu.

Yusuf'un halleri, Salâhaddin Bey naklen Edremit'e, yani Kuyucak'tan çok uzağa tayin edilinceye kadar devam etti.

4

Yusuf ilk defa Edremit'te mektebe gitti. Fakat bu mektep devri pek uzun sürmedi.

Buraya geldikleri zaman Yusuf on yaşlarında kadardı. Sarı benizli, nahif, fakat kuvvetli ve dayanıklı bir çocuktü.

Görenler, onun kendisinden daha büyük birkaç çocuğu bile yıldırabileceğine imkân vermezlerdi. Halbuki, mahalle kavgalarında, her zaman karışmasa bile, karıştığı zamanlar, daima baş olur ve dört-beş kişiye karşı kordu. Hasmımlarını ürküten, onun kuvvet ve cesaretinden ziyade, hiç kaybolmayan sükûneti ve kendisine olan sonsuz emniyetinin her hareketinde görülen tezahürleri idi.

Mektep onu sıkıyordu. İlk zamanlarda, yani okuma öğreninceye kadar, devam eden merak ve alakası pek çabuk kayboldu. Bir sürü “kıvır zıvır” bilgi sahibi olmak için o “bey çocukları”yla düşüp kalkamayacağını söylüyordu. Tabii bunlar Şahinde'nin yeni birtakım hücumlarına ve çocuğun istikbaline dair falcılıklarına yol açıyordu. Kaç defa Salâhaddin Bey'e, “Bey, bu çocuk senin başının derdi demez miydin? İşte, adam olmaktan nasıl korktuğunu gör. İşte parmağımı basıyorum, bu çocuk ya hamal ya yol kesici olacak... Ama sen kendin sardın başına bu derdi. Kimsede kabahat yok...” diye çatmıştı.

“Peki ama karıcığım, ne istersin şu çocuktan? Bakalım, biraz daha büyüsün, belki biraz heveslenir. Daha köyünden ayrılalı bir sene olmadı bile... İçinde ne kadar olsa serbestlik arzusu var. Şehirlere alışamadı.”

“Sen bilirsin. Fakat bu ahlaksız mahalle piçi hep böyle kopuklukta devam ederse, ben kızımı alır giderim; sen sevgili Yusuf'unla otur ondan sonra.”

Salâhaddin Bey, böyle şeylere hacet kalmayacağını, hem artık ikide birde bu pılıyı pırtıyı toplamak tehdidinden vazgeçmesini, eğer canı pek gitmek istiyorsa, işte kapının açık olduğunu, fakat Nazilli'de Reji¹ ambar memuru olan babasının kendisini dört gözle beklemediğini biraz sertçe bir lisanla ona izah ediverir ve bunun arka-

1. TEKEL idaresinin eski adı. (Y.N.)

sından, yarım saatten fazla süren bir ağlama ve çırpınma nöbetini yatıştırarak uğraşır.

Yusuf'un tahsile karşı olan bu lakaytlığı, Salâhaddin Bey'in de pek hoşuna gitmiyordu, ama çocuğun ne kadar garip tabiatlı olduğunu bildiği için, fazla ısrardan çekiniyordu. Birkaç kere soracak oldu:

"Yusuf, sen neden okumak istemiyorsun?"

"Okumak öğrendim ya! Daha ne okuyayım!"

"Canım, bu kadar yetmez. Bu dünyada birçok şeyleri bilmek lazım!"

"Sırası düştükçe bilenlerden öğrenirim!"

"Hocadan öğrenmek daha iyi değil mi be oğlum!"

Hoca, çocuğun aklına ve gözlerinin önüne gelince dudakları elinde olmayarak bir büküldü. Kaşlarını kaldırdı:

"Hocanın bildiği birisinin işine yarasa, kendi işine yarardı. Sen bile okudun bildin de ne oldun sanki? Benim babam bir şeycikler bilmezdi ama evinde sözü senden çok geçerdi," dedi ve usulca, mahrem bir tavırla ilave etti: "Şu Şahinde Anam sabahacak encek gibi dırlanır durur da bir yolunu bulup onu bile susturamazsın; ne edeyim ben senin okumanı?"

Bu sözlerin çocukça ve basit olması, onlarda oldukça hakikat bulunmasına mâni değildi; ve çocuk mantığına hitap ederek bunlara mukabele etmek Salâhaddin Bey'e çok güç geldi.

Bir müddet işi oluruna bırakmaya karar verdi. Şahinde de bütün dırılıtlarına rağmen bu işten pek şikâyetçi değildi: Muazzez'i her zaman Yusuf'a bırakıp istediği gibi gezebiliyor, kızı her yere götürüp başına dert etmek veya evde bırakıp gözü arkada kalmak gibi sıkıntılardan kurtuluyordu.

Böylece küçük Yusuf, bir sur harabesi üzerinde çıkan bir yabani incir ağacı gibi, biraz sıkıntılı ve şekilsiz, fakat serbest ve istediği gibi büyüyor, inkişaf ediyordu.

Edremit, üç tarafını saran Çamtepe, İbrahimceköy ve Tavşanbayırı isimli üç yamaca yaslanan büyükçe, şirince bir kasabaydı.

İki küçük dere, kasabanın içinden ve kaldırımli sokakların ortasından gelerek Aşağıçarşı dedikleri yerde birleşiyor, sonra biraz ileride kasabayı yalayıp geçen Büyükçay'a kavuşuyordu.

Tepelerden birine çıkıp bakıldığı zaman, görülen manzara ender bir şeydi:

Damlarının yosun tutan ve kararan kiremitlerini nihayetsiz dut, erik ve iri yapraklı incir ağaçları örtmeye çalışıyor, derelerin kenarını beyazımtırak yapraklarıyla uzun kavaklar, bazı yerlerde kopan bir şerit halinde ve yalnız kenar mahallelerde takip ediyor; bunların arasında belki yirmiden fazla minare, bembeyaz yükseliyor ve uzaktan bakan bir göze, tıpkı kavak ağaçları gibi hafif hafif sallanıyor hissini veriyordu.

Yukarıçarşı'daki Kurşunlu Cami'nin iri kubbesi daima donuk bir ışıltıyla parlıyordu.

Kasabanın panoramasında, bir tablodaki kadar ahenk ve uygunluk vardı.

Bu ağaç, minare ve kiremit kümesinin etrafını ayva ve diğer meyve ağaçlarından ve ova tarafında bağlardan ibaret açık yeşil bir çember sarıyor; onun etrafında da siyah yapraklı zeytinlerin daima kıpırdayan halısı göz alabildiğine uzanıyordu.

Şehrin içerisi orta halli bir esnaf manzarası gösterirdi. Dar sokakların iki tarafındaki ahşap, fakat oldukça biçimli ve aşağı yukarı birbirine benzeyen evlerin hepsinde muhakkak bir bahçe vardı. Bunların arasında bazen sivriliveren büyük eşraf evleri, beyaz badanaları, çift kanatlı

sokak kapıları ve ikinci katın sokağa doğru yaptığı çıkıntıdaki tozlu kalyon ve muharebe resimleriyle insana küçükken dinlediği masalları hatırlatırdı.

Salâhaddin Bey'in evi Bayramyeri dedikleri semtte, yabancı memurların oturduğu Rum mahallesi ve Aşağıçarşı taraflarından uzaktaydı.

Sokağın köşesinde olan evin arkasında büyük bir bahçe vardı. Dere, bahçenin kenarından geçer ve çocuklar ellerindeki fiçı çemberlerinin keskin taraflarını vurarak bir karıştan daha derin olmayan suda balık avlarırdı.

Evin ön tarafındaki meydanda mahallenin bulgur değirmeni vardı; büyük bir taş çanağın üzerinde tahta kollar vasıtasıyla döndürülen, yine taş bir nakıs mahruttan ibaret olan bu değirmeni, kadınlar gülüşüp oynaşarak çevirirlerdi.

Biraz ileride, derenin bir parça genişleyip derinleştiği yerde mahallenin büyükçe çocukları ördek dövüştürürlerdi.

Burada çocukların büyük adamlar gibi muhtelif sınıfları, muhtelif grupları vardı ve bu tasnifte büyüklerinden çok farklı esaslar gözetiliyordu.

En itibarlı ve en sözü geçen sınıf, kabadayı, aynı zamanda ağırbaşlı olanlardı: Bunlar olur olmaz şeyler için kavga etmezler, fakat kavga ederlerse ucunda ölüm olsa da yılmazlar. Küçük ve zayıf çocukları daima himaye, mahalledeki çocuk münazaalarını güzellikle, olmazsa zorla hallederler. Yani her hususta hâkimdirler. Bunlar ekseriya orta halli veya fakir, fakat namuslu ailelerin çocuklarıdır; ya bir esnafın yanında çıraklık, yahut da babalarına yardım ederler.

Bunlardan sonra terbiyeli ve kendi halinde çocuklar gelir. Bunların hemen hemen hepsi mektebe gider ve çalışkandırlar. Kimseye çatmazlar. Kendilerine çatılsa bile mukabele etmezler ve yollarına giderler. Taarruz daha

ileri giderse ağlayarak babalarına şikâyet ederler, fakat babalarından ziyade, birinci sınıfta zikredilen “namuslu kabadayı”ların himayeleri bunları korur. Bilhassa mahal- lenin kadınlarıyla ihtiyarlarının bunlara teveccühleri vardır ve analarıyla babalarının “medarı iftiharı”dırlar.

Bir de haylaz, kavgacı, insafsız kabadayılar vardır. Bunların da gözleri hiçbir şeyden yılmaz; fakat diğerleri gibi ağırbaşlı değildirler. Durup dururken kavgâ, vukuat çıkarırlar; işleri güçleri ördek dövüştürmek, boncuk oynamak, yahut komşu bahçelerinden dut taşlamaktır. Mahalle bunlardan yaka silker ve uslu çocukların en yıldıkları bunlardır.

En istihfaf edilenler, yüzsüz, korkak, yılışık ve haylaz olan bir sınıftır ki, bunların ekserisini memur çocukları teşkil eder. Usulsüz bir terbiye sistemiyle evde mütemadiyen dayak yiyen, izzetinefis namına bir şeyleri kalmayan ve mektep kaçkınılığını itiyat eden bu çocuklar, hakiki kabadayılar tarafından daima hor görülür. Diğerlerinden, birtakım istifade düşünceleriyle yüz bulsalar bile (çünkü bunlar sırf yaranmak için evlerinden öteberi bile çalıp getirirler) ilk fırsatta terslenir ve kovulurlar. Mahalle kavgalarında ve gezmelerde yerleri yoktur.

En sonra, korkak ve suya sabuna dokunmayan zavallı birtakım çocuklar gelir ki, kimse bunlarla meşgul olmaya tenezzül etmez ve herkes tarafından rahat bırakılırlar. Çünkü bunlar, feleğin sillesini yemiş, ya boğaz tokluğuna bir nalbant veya kahveci yanında çalışan ve böylece günün on sekiz saatini işbaşında geçiren fukaralar; yahut da yazın tarlada, kışın zeytinde çalışıp anasını beslemeye uğraşan yetimlerdir; herkes bunlara merhamet ve çekingenlikle bakar.

İnsan dediğın mahluk hiçbir şey değıştiremez. Bunun için, gönlünün rahat olmasını istersen, gördüğün fenalıkların bile bir hikmeti olduğunu düşün ve yeryüzünde olmayan iyilikleri oraya getirmek sevdasına kapılma... Sonra en mühimi: Kendini halinden şikâyet etmeye alıştırma. Ömrünün sonuna kadar dövünsen bu hayatın cefası tükenmez.

Dehşet dolu bir olayın gölgesinde büyümüş köylü bir gencin mücadelesini anlatan *Kuyucaklı Yusuf*, taşra ve taşralılık üzerine zamanının ötesinde bir roman.

 can

can yayinlari.com | f | B | t can yayinlari

roman

ISBN 978-975-07-3925-5

9 789750 739255